

на початку ХХ століття / М. М. Москалюк. – Рада, 2009. – 334 с. 8. Нестеренко О. О. Розвиток капіталістичної промисловості і формування пролетаріату на Україні в кінці ХІХ і на початку ХХ ст. / О. О. Нестеренко. – К.: Держполітвидав УРСР, 1952. – 180 с. 9. Ніколаєва Т. М. Роль підприємців України в розвитку професійної освіти (остання третина ХІХ – початок ХХ ст.) / Т. М. Ніколаєва // Український історичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 82–96. 10. Ніколаєнко В. І., Савченко Л. П. Земське шкільництво й діяльність земств України з формуванням позитивного ставлення селян до освіти (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / В. І. Ніколаєнко, Л. П. Савченко // Вісник національного технічного університету "ХПІ". – 2008. – Вип. 37. – С. 3–9. 11. Отчёт Екатеринославской губернской земской управы за 1890 год. – Екатеринослав, 1891. – 153 с. 12. Полтавщина. Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – 592 с. 13. Рогоза О. М. Земське шкільництво й діяльність земств України з формуванням позитивного ставлення селян до освіти (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / О. М. Рогоза // Вісник національного технічного університету "ХПІ". – 2008. – Вип. 37. – С. 32–45. 14. Рябовол Л. Т. Розвиток земської освіти в Херсонській губернії (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Рябовол Ллія Тарасівна. – Кіровоград, 2000. – 201 с. 15. Ховрич С. М. З історії розвитку вищої технічної освіти в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. (на матеріалах Київського політехнічного інституту) / С. М. Ховрич // Український історичний журнал. – 2007. – № 5. – С. 55–65. 16. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України), ф. 442, оп. 532, спр. 181, 101 арк. 17. ЦДІАК, України ф. 707, оп. 65, спр. 51, 133 арк. 18. ЦДІАК України, ф. 2161, оп. 1, спр. 107, 58 арк. 19. Шип Н. А. Интеллигенция на Украине (XIX в.): историко-социологический очерк / [под ред. В. Г. Сарбея]. – К.: Наукова думка, 1991. – 172 с.

Андрей Лень

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИМИ КАДРАМИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.

Стаття посвящена дослідженню і аналізу забезпечення харчової промисловості інженерно-технічними кадрами на Україні во второй половині ХІХ – началі ХХ вв.

Ключевые слова: Украина, пищевая промышленность, техника, кадры, рабочие.

Andriy Len

PROVIDING FOOD INDUSTRY IN UKRAINE WITH ENGINEER-TECHNICAL STAFF IN THE SECOND HALF OF XIX – EARLY XX CENTURY

The article deals with the research and analysis of providing food industry with engineer-technical personnel and other aspects of this problem in Ukraine in the second half of XIX – early XX century.

Key words: Ukraine, food industry, equipment, personnel, workers.

УДК 94:[061:63](477.53)“18/19”

Інна Демуз

ВИДАВНИЧО-БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛОХВИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА СІЛЬСЬКИХ ГОСПОДАРІВ У КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті проаналізовано видавничо-бібліотечну діяльність Лохвицького товариства сільських господарів, у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Розкрито його роль в культурному поступі й економічному розвитку сільської громади.

Ключові слова: Лохвицьке товариство сільських господарів, видавничі діяльність, друковане видання, громадська бібліотека, передплатники.

Сільськогосподарські товариства Російської імперії кінця ХІХ – початку ХХ ст. відіграли важливу роль у становленні агрономічної науки та поширенні сільськогосподарських знань. Вони виробили широкий спектр форм і напрямів роботи щодо створення наукових основ для розвитку сільського господарства: влаштування публічних лекцій, бібліотек, читалень, видання і поширення серед населення друкованої продукції, відкриття сільськогосподарських виставок тощо.

Одним із таких осередків було Лохвицьке товариство сільських господарів, яке виникло у 1886 р. в Полтавській губернії. Досвід діяльності дореволюційних сільськогосподарських товариств має надзвичайну значущість та актуальність в умовах розвитку ринкових відносин у сучасній Україні, реформування аграрного сектору та зміни питань землекористування. Він засвідчує, що усвідомлена державою і суспільством потреба модернізації агропромислового комплексу,

створення нових організаційно-правових форм і структур повинні ґрунтуватися на традиціях і практиці аграріїв-раціоналізаторів.

Мета статті полягає у висвітленні видавничої та бібліотечної діяльності Лохвицького товариства сільських господарів у кінці XIX – на початку XX ст., що, власне, і зумовлює наукову новизну публікації: комплексний аналіз проблеми у зазначеному формулюванні та використання звітів товариства, маловідомих широкій науковій громадськості.

Об'єктом виступає діяльність Лохвицького товариства сільських господарів у кінці XIX – на початку XX ст.

Предметом – внесок зазначеного об'єднання у розвиток видавничої та бібліотечної справи в Полтавській губернії.

Основу джерельної бази статті склали річні звіти Лохвицького товариства сільських господарів, насичені багатим фактичним матеріалом, що висвітлює різні аспекти діяльності, форми та методи роботи сільськогосподарського товариства у кінці XIX – на початку XX ст.

Серед дорадянських публікацій про Лохвицьке товариство сільських господарів можна виділити лише довідкові видання, які дають загальні відомості про створення і функціонування осередку та результати роботи його дослідного поля [1–2].

Радянська історіографія вбачала результати діяльності сільськогосподарських товариств у збереженні кріпосницького устрою і домінуючих економічно-політичних позицій дворянства у житті Російської імперії, тому майже не зверталася до розробки цієї проблематики.

Сучасним дослідникам вдалося побороти такий стереотип в оцінках і підійти до вивчення аграрної історії з нових позицій, розробляючи маловивчені питання. Частково функціонування товариств Полтавської губернії кінця XIX – початку XX ст. висвітлено у роботах В. Вергунова, О. Михайлюк, О. Сайка, Н. Чайки [3–6]. Безпосередньо до сільськогосподарського досвіду м. Лохвиці звертався О. Сайко, проте дослідник охарактеризував не історію товариства, а лише діяльність Лохвицького дослідного поля, організованого в губернії у 1895 р. та дослідної тютюнової плантації, закладеної у 1890 р. Окрім того, до наукового обігу автором узагалі не були залучені річні звіти Лохвицького товариства сільських господарів.

Важливим внеском у дослідження історії Лохвицького товариства сільських господарів є солідні напрацювання науковця-краєзнавця О. Панченка, директора Інституту Українського Вільного Козацтва ім. Антона Кущинського (м. Лохвиця). Один із розділів його праці "Мала енциклопедія Лохвиччини", присвячений діяльності товариства. Зокрема, в Інтернет-мережі розміщено декілька статей автора з проблематики, а також створено його персональний сайт [7].

Окрім серйозної господарсько-економічної, кооперативно-торгівельної і дослідницько-раціоналізаторської роботи, Лохвицьке товариство сільських господарів, як, загалом, й інші аналогічні інституції, займалося популяризацією наукового матеріалу з сільськогосподарської тематики, що проявилось в організації бібліотеки та виданні друкованої продукції, а згодом – і спеціалізованого періодичного органу.

При Лохвицькому товаристві сільських господарів діяла громадська бібліотека, що обслуговувала як жителів міста, так і значну частину повіту. Окрім передплатників, які сплачували кошти, фондами бібліотеки могли безкоштовно користуватися усі особи – члени товариства та працівники Лохвицького земства, а також сільські учителі. Функціонування бібліотеки скеровувалося головним чином на забезпечення товариства книгами й періодикою, однак 19 грудня 1889 р. на засіданні загального зібрання, за пропозицією В. Івченко, схвалено рішення відкрити громадську бібліотеку, що й було виконано у лютому 1890 р. на кошти внесків засновників і абонентської плати [8, с. 8].

До кінця 1890 р. у фондах бібліотеки нараховувалося усього 948 одиниць у 4650 томах, 40 періодичних видань, із них – 180 назв книг, 17 газет і журналів були загального характеру [8, с. 17]. Бюджет бібліотеки складав 318 крб. 24 коп., передплатників налічувалося 261 особа. До 1911 р. наповнення бібліотеки склало більше 6 тис. томів книг; із них загального змісту – 3,5 тис., сільськогосподарського – 2,5 тис., у тому числі й періодики. Кошторис становив 100 крб., причому прибутки формувалися з абонентської плати, субсидій земства, кредитного товариства, пожертв та інших невеликих надходжень. У 1910 р. нараховувалося більше 433 передплатників, з яких 109 користувалися літературою безкоштовно [9, с. 42]. Цифри свідчать про наполегливу й напружену роботу бібліотекарів, які займалися наповненням фондів, випискою і закупівлею друкованої продукції, а також безпосереднім обслуговуванням читачів.

До Лохвицької громадської бібліотеки неодноразово надходили пожертви. Так, дарували книги К. Солдатенков, П. Андріяшев (останній пожертвував енциклопедичний словник Ф. Брокгауза), свої праці дарували М. Стороженко, М. Туган-Барановський, В. Русинов. Окрім приватних осіб,

пожертвування здійснювалися також громадськими установами, зокрема Харківською громадською бібліотекою і Румянцевським музеєм.

Поточними справами бібліотеки спочатку займалися самі члени правління товариства, проте внаслідок збільшення читачів і поповнення фондів з 1893–1894 рр. почали вибиратися з передплатників спеціальні комітети та комісії, представники яких вели повсякденні справи та складали каталоги. Серед них – К. Мойсеєнко, А. Гоштальк, Е. Карташевська, В. Мойсеєнко, О. Білявський, З. Дунаєвський та інші [10, с. 86].

Для більш глибокого вивчення напрямів діяльності Лохвицької бібліотеки варто ознайомитися з її окремими річними звітами. Так, наприклад, у 1902 р. відбулося 5 засідань правління, на яких обговорювалися питання роботи бібліотеки; до 15 травня 1902 р. бібліотечарські обов'язки виконувала О. Метеліно, а з 15 травня до кінця року – О. Мойсеєнко [11, с. 54]. Окрім виписування друкованої продукції, у 1902 р. був закінчений і підготовлений до друку каталог книг і журналів, складений О. Мойсеєнко та іншими членами товариства, який давав можливість швидко знаходити матеріали, що цікавили читачів бібліотеки. Були систематизовані такі журнали: "Артист", "Вопросы философии и психологи", "Вестник Европы", "Дневник артиста", "Жизнь", "Журнал журналов", "Мир Божий", "Наблюдатель", "Книжки недели", "Новое слово", "Образование", "Помощь самообразованию", "Русское богатство", "Русская мысль", "Северный вестник", "Театрал", "Театральная библиотека".

У цьому ж році фонди бібліотеки поповнилися 143 тис. різних авторів, 94 тис. видань сільськогосподарського змісту та 156 тис. періодики, частина яких була придбана на кошти бібліотеки. Наприклад, повне зібрання творів Ф. Достоєвського, О. Писемського, оповідання А. Чехова, твори В. Короленка "Голодный год", "Слепой музыкант", "Очерки и рассказы", Максима Горького, праця П. Мілюкова "Очерки по истории русской культуры" тощо, частину пожертвували І. Пашенко, В. Русинів, О. Мойсеєнко, Р. Реннінг, М. Стороженко, Л. Берестовський та громадські установи – всього 51 том. Окрім того, у 1902 р. надійшло 42 одиниці періодики, з яких: а) 9 платних журналів ("Вестник Европы" – 17 крб., "Мир Божий" – 8 крб., "Русская мысль" – 12 крб., "Русское богатство" – 9 крб., "Исторический вестник" – 10 крб., "Киевская старина" – 10 крб., "Журнал для всех" – 1 крб., "Нива" – 7 крб., "Восход" – 10 крб.) і 4 платні газети ("Биржевые ведомости" – 4 крб. 80 коп., "Киевлянин" – 12 крб., "Новое время" – 17 крб., "Русские ведомости" – 12 крб.), б) платних 6 журналів і газет від Лохвицького товариства сільських господарів ("Земледельческая газета", "Листок для борьбы с болезнями растений", "Хозяин", "Хуторянин", "Народное хозяйство", "Плодоводство"), в) 1 газета з ціною знижкою ("Полтавские ведомости" – 5 крб.), г) 22 безкоштовні одиниці періодики ("Вестник финансов, промышленности и торговли", "Известия Министерства Земледелия и Государственных Имуществ", "Кавказское сельское хозяйство", "Торгово-промышленная газета", "Варшавские университетские известия", "Журналы Константиноградского сельскохозяйственного общества", "Журналы Полтавского общества сельских хозяев", "Записки Императорского общества сельских хозяев Южной России", "Записки Киевского Отделения Императорского Русского Технического Общества по свеклосахарной промышленности", "Сельскохозяйственная хроника Херсонской губернии" тощо) [11, с. 55–59].

У 1902 р. у бібліотеці нараховувалося 37 передплатників I-го розряду, 66 – II розряду, 62 – III розряду, 8 – газетних. Окрім того, 68 осіб користувалося книгами безкоштовно, з них – 15 – службовці Лохвицького товариства сільських господарів, 31 – учитель земських шкіл, 22 – службовці Лохвицької повітової земської управи. Серед 241 передплатника 188 були міщанами, 53 – іногородніми [11, с. 60-61]. Згідно з постановою річного зібрання засновників і передплатників Лохвицької громадської бібліотеки, що відбулося 21 січня 1902 р., 179 томів із народного та дитячого відділів передано до Лохвицької народної читальні, а 7 – продано [11, с. 62].

З початку ХХ ст. збільшилася кількість друкованих видань, що належали науковим товариствам. Тому і в річному звіті Лохвицького товариства сільських господарів за 1910 р. вперше з'явився "Проект видання періодичного органа", який мав слугувати "кращому та своєчасному інформуванню господарів з різних питань місцевого та загальнодержавного сільського життя" [9, с. 19], адже жодне з періодичних видань не давало для Лохвицького повіту стільки цікавих для місцевого населення відомостей. Згідно з проектом, періодичне видання мало носити, передусім, агрономічний характер, однак містити й історичні, наукові та белетристичні статті, допомагати товариству роз'яснювати селянам ринкову кон'юнктуру на різні види сільськогосподарської продукції, висвітлювати попит і пропозицію на насіння, поширення мінеральних добрив, інсектицидів, фунгіцидів, популяризувати роботу дослідного поля, вченого секретаря товариства і різних комісій [9, с. 13].

До того часу єдиними систематично друкованими виданнями товариства були лише річні звіти, "сухі" за наповненням, а також бюлетені з обмеженою програмою відомостей про становище

тютюнових плантацій і угод щодо продажу тютюну. Окрім того, навіть результати дослідів Лохвицького поля друкувалися окремими брошурами або в інших сільськогосподарських періодичних виданнях: у журналі "Земледелие" за 1893 р. вміщено результати дослідів 1890 р., а також окремою брошурою, складеною П. Ломоносовим; "Досліди визначення найвигідніших прийомів по культурі тютюну-махорки. Звіт по дослідній тютюновій плантації за 1893 р." П. Ломоносова, видання 1895 р.; "Дослідження культури тютюну-махорки. Звіт по дослідній тютюновій плантації за 1893, 1894 і 1895 рр. у зв'язку з дослідями 1890-го і 1891-го рр." П. Ломоносова, видання 1899 р.; "Дослідження культури тютюну-махорки. Звіт по дослідній тютюновій плантації за 1896 і 1897 рр." З. Васильєва, видання 1900 р.; "Дослідження культури тютюну-махорки. Звіт по дослідній тютюновій плантації за 1898–1902 рр." Г. Мальця, видання 1904 р.; "Дослідження культури важливих олійних рослин. Звіт по дослідному полю за 1898–1899–1900 і 1901 рр." Г. Мальця, видання 1904 р.; "Короткі дані по дослідях з олійними за 1903–1904, 1905, 1906 і 1907 рр." Н. Ротмістрова, розміщено у річному звіті Лохвицького товариства сільських господарів за 1907 р.; "Звіт по дослідній тютюновій плантації за 1908 р." Г. Рамнека, видання 1909 р.; статті Г. Рамнека "Про малоросійське тютюнництво" (у журналі "Господарство" за 1910 р., № 11 і 22); статті М. Ренського "З Лохвицького дослідного поля" (у журналі "Хуторянин" за 1911 р., № 1–3); низку статей Г. Рамнека у журналі "Раціональне удобрювання" [10, с. 48–49].

Згідно з "Проектом програми", нове періодичне видання мало складатися з 10 відділів: I відділ – "Довідковий і торгівельних оголошень товариства і земства" – окрім цін на сільськогосподарські продукти, повідомлень, які надійшли до товариства щодо пропозицій насіннєвого матеріалу, продаж на склади товариства мінеральних добрив, інсектицидів, фунгіцидів, необхідними були б відомості з бюлетенів про розміри плантацій і очікуваного врожаю тютюну в поточному році; іноді – пояснення способів застосування окремого пропонованого агрономічного методу, а також відкриття нових племінних пунктів тощо.

II відділ – "Академічний" – статті-лекції з питань прикладної агрономії; ознайомлення з діяльністю місцевих дослідних установ (Лохвицького дослідного поля, Полтавської дослідної станції, Роменського дослідного поля тощо). Що стосувалося Лохвицького поля, то варто було б не лише повідомляти про результати, але й ознайомлювати сільськогосподарське населення повіту з організацією дослідів і планом робіт на майбутнє. Окрім того, у цьому відділі пропонувалося розміщувати статті про різноманітні заходи Лохвицького товариства сільських господарів (анкети, виставки тощо).

III відділ – "Кооперація в Лохвицькому повіті" – відомості про діяльність сільськогосподарських товариств малого району, кредитних спілок, споживчих товариств, пояснення завдань різних кооперативів та висвітлення їхньої діяльності.

IV відділ – "Діяльність Лохвицького товариства сільських господарів" – звіти з окремих питань, журнали Загальних зібрань товариства, повідомлення комітетів, створених при товаристві.

V відділ – "Діяльність земства" – шкільна справа, медицина, ветеринарія, страхування, стан доріг, діяльність економічного відділу Управи (статті, звіти).

VI відділ – "Хроніка" – діяльність земств, великих сільськогосподарських товариств, Департаменту землеробства. Відділ мав розділятися на підвідділи: 1) Лохвицький повіт, 2) інші місцевості.

VII відділ – "Кореспонденція" (з повіту, виставок, з'їздів, місць переселення від новосельців).

VIII відділ – "За тиждень" – найважливіші повідомлення (хроніка), іноді – пояснювальні замітки.

IX відділ – "Фельетони" – ознайомлення населення зі статистикою повіту та губернії, опис окремих господарств, а також статті белетристичного й історичного змісту.

X відділ – "Платні оголошення", які розміщувалися б виключно на останній сторінці видання [9, с. 14–16].

Звичайно ж, за переконанням правління, ця програма містила план-максимум, адже залишалось очевидним, що видавати газету за таким проектом одразу ніхто б не дозволив, лише з часом логічним було б розширити видання до такого формату. Першочергово планувалося випускати періодичний орган щотижнево в розмірі половини друкованого аркуша. Розглядалася ідея безкоштовної роздачі видання, зокрема селянам; однак газетам і книгам, які поширювалися безкоштовно, читач був схильний вірити меншою мірою, ніж купованим. Окрім того, вважалося, що "не варто, нам здається, перетворювати видання періодичного органу в добротину справу" [9, с. 17].

Річна передплата (з доставкою) планувалася у розмірі 1 крб., для селян, народних учителів, земських фельдшерів, а також сільськогосподарських і споживчих товариств та кредитних спілок – 50 коп., народним читальням – безкоштовно. Для ознайомлення населення з новим друкованим органом, він мав надсилатися усім упродовж 1 місяця, а в містечка і села по 2–3 номери щотримісяця.

Безкоштовно видання могло надсилатися особам, які подали заявку про бажання отримувати його та про відсутність у них на це коштів (у рамках можливої кількості екземплярів) [9, с. 18].

У проекті розглядалося й питання про заробітну плату співробітникам видання: пропонувалося 2 коп. за рядок – плата, хоча й доволі скромна, але здатна зацікавити дописувачів. Проте, якщо об'єм кореспонденції загалом малий (5–7 рядків), то за неї пропонувалося виплачувати не менше, ніж 15 коп. Щодо мови видання, правління найбільш оптимальним вважало українську, проте внаслідок того, що далеко не усі співробітники володіли нею, зупинилися на українській і російській мовах [9, с. 18–19].

Значну редакторську й організаційну роботу мав виконувати секретар редакції, тому це мала бути особа інтелігентна, не зайнята будь-якою іншою діяльністю, знайома з видавничою справою і з високим рівнем володіння українською мовою. Праця секретаря оплачувалася, а відповідального редактора, який був головою спеціальної комісії, – ні. Виходячи з цього, витрати на оплату особистого персоналу мали бути доволі скромними, позаяк, окрім секретаря редакції, оплачувалася б робота лише коректора й експедитора. З розрахунку на те, що тираж газети мав складати не більше 500 екземплярів, пропонований кошторис мав такий вигляд: видатки: набір, друк, папір (23 крб. 52 коп.) – 1435 крб. 20 коп.; плата за рядок (по 2 коп.) – 286 крб.; секретар редакції – 900 крб.; коректура – 78 крб.; експедиція (156 крб. + 144 крб.) – 300 крб.; витрати на випуску необхідних видань – 150 крб.; непередбачувані витрати – 300 крб. Усього – 3449 крб. 20 коп.; прибутки: передплата (100 + 200 екз.) – 200 крб.; оголошення (52 тис. букв по 10 коп. за 40 букв) – 130 крб. Усього – 330 крб. Дефіцит складав 3 119 крб. 20 коп. [9, с. 19–20]. Саме цю різницю правління товариства мало клопотати від земства в якості асигнування, натомість обіцяло взяти на себе одноразові витрати на облаштування редакції видавництва, квартиру, опалення, освітлення, прибирання. Окрім того, кошторисом не передбачалися значні видатки на безкоштовне поширення перших номерів газети.

Важливим залишалось питання назви видання, яке повинно бути коротким, зрозумілим, легким для вимови та запам'ятовування. Пропонувалася назва "Село", для підзаголовку – "Газета Лохвицького товариства сільських господарів", "Лохвицький листок", "Лохвицький телефон" тощо [9, с. 20–21].

Про необхідність видання періодичного органу члени Лохвицького товариства сільських господарів клопоталися перед повітовим земським зібранням, зокрема стосовно матеріальної допомоги для такої справи. Проте земське зібрання відмовило товариству у наданні грошової субсидії, натомість згодившись взяти виконання цього завдання на себе [9, с. 20].

Ідея видання періодичного органу в 1910 р. зазнала невдачі, однак вона не пропала зовсім і в наступні роки все ж таки була реалізована, хоча і з певними труднощами. Згідно з повідомленням В. Морачевського, завідувача довідково-видавничого бюро при департаменті землеробства, з 1912 р. двічі на тиждень почало виходити російською мовою "Лохвицкое слово", редактором якого був О. Дублицький, видавцем і керманічем – Лохвицьке товариство сільських господарів, передплатна ціна на рік складала 1 крб. 30 коп., на півроку – 75 коп., об'єм видання – друкований аркуш формату 36x28, редакція знаходилася у м. Лохвиця, вул. Прилуцька. Програма складалася з таких рубрик: урядові розпорядження і накази, важливі події загальної хроніки за останні дні, іноді – пояснювальні нотатки, академічний відділ: а) сільське господарство, рільництво, скотарство, конярство, птахівництво, свинарство, бджільництво, рибицтво, б) земська та міська справа, в) економіка, землевпорядкування і переселення, г) юридичні статті, д) питання тверезості (боротьба з пияцтвом), хроніка місцевого життя, фельєтони, статті історичні, біографічні, белетристичні, науково-популярного характеру, різне, запитання і відповіді, довідковий відділ [12, с. 36].

Таким чином, Лохвицьке товариство сільських господарів у кінці XIX – на початку XX ст. розгорнуло досить широку просвітницьку діяльність, пов'язану з облаштуванням громадської бібліотеки, наповненням її фондів, виданням каталогів, передплатою книг і періодики із сільськогосподарської тематики, обслуговуванням читачів, а також кропітку справу видання власної спеціалізованої газети, яка б висвітлювала різноманітні аспекти життя повіту та губернії.

Список використаних джерел

1. Общества сельскохозяйственные // Энциклопедический словарь / [Сост. Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон]. – СПб., 1900. – Т. XXIX, Кн. 57. – С. 414–419.
2. Справочник по сельскохозяйственным опытным учреждениям России. С приложением 16-ти планов опытных полей, карты и смет оборудования опытной станции, агрономической лаборатории, вегетационного домика и метеорологической станции / [Сост. секцией опытного дела под ред. и с введением А.Г. Дояренко]. – М.: Тип. О.Л. Сомовой, 1912. – 372 с. + приложения.
3. Вергунов В.А. Развитие сельского хозяйства Полтавщины в период скасування кріпацтва / В.А. Вергунов, Н.П. Коваленко, О.В. Сайко; [за ред. В.А. Вергунова]. – К., 1998. – 143 с.
4. Михайлюк О.І. Формування мережі і розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Полтавщини в XIX – на початку XX ст.: дис. ... канд. іст. наук. / Олена Ігорівна Михайлюк. – К., 2001. – 183 с.
5. Сайко О.В. Сільськогосподарська дослідна справа на Полтавщині

наприкінці XIX – початку XX століття: дис. ... канд. іст. наук / Олег Вікторович Сайко. – К., 2000. – 169 с. 6. Чайка Н.Г. Становлення та розвиток наукових установ при сільськогосподарських товариствах Правобережної України (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Наталія Григорівна Чайка. – К., 2005. – 22 с. 7. Персональний сайт Олександра Панченка. Режим доступу: http://ura-oun-uhvr.blogspot.com/2009/05/blog-post_5191.html. 8. Отчёт Лохвицкого общества сельских хозяев за 1889/1890 гг. (с 1 ноября 1889 г. по 1 ноября 1890 г.). – Харьков, 1891. – 39 с. 9. Отчёт Лохвицкого общества сельских хозяев за 1910 год. – Лохвица, 1911. – 56 с. 10. Исторический очерк Лохвицкого Общества сельских хозяев. – Полтава: Электрическая типография Г.И. Маркевича, 1911. – Ч. 1: Деятельность Общества в первые 25 лет (1886–1911 гг.). – 1911. – 144 с. 11. Отчёт Лохвицкого общества сельских хозяев с 20 ноября 1901 г. по 1 февраля 1903 г. (14 месяцев 10 дней). – Лохвица, 1903. – 167 с. 12. Справочник по сельскохозяйственной периодической печати на 1915 год / [Под ред. В.В. Морачевского]. – Петроград: В.Ф. Киршбаума, 1915. – 216 с.

Інна Демуз

ИЗДАТЕЛЬСКО-БИБЛИОТЕЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЛОХВИЦКОГО ОБЩЕСТВА СЕЛЬСКИХ ХОЗЯЕВ В КОНЦЕ XIX – В НАЧАЛЕ XX СТ.

В статье проанализирована издательско-библиотечную деятельность Лохвицкого общества сельских хозяев в конце XIX – начале XX ст. Раскрыта его роль в культурном и экономическом развитии сельской общины.

Ключевые слова: Лохвицкое общество сельских хозяев, издательская деятельность, печатное издание, общественная библиотека, подписчики.

Inna Demuz

PUBLISHING AND LIBRARY ACTIVITIES LOKHVITSA SOCIETY OF FARMERS IN THE LATE XIX-TH – EARLY XXTH CENTURIES

In the article publishing and library activity of Lohkvitsa society of farmers in the end of the XIXth – early XXth centuries were analyzed. Reveals its role in the cultural progress and economic development of rural communities.

Key words: Lohkvitsa society of farmers, publishing activity, a printed edition, a public library, subscribers.

УДК 94(477)

Віктор Савенко

ПЕРІОДИЧНІ ТА СЕРІЙНІ ВИДАННЯ НТШ (1894–1939 РР.)

У статті аналізується дослідницька діяльність членів НТШ з актуальних проблем українознавства в періодичних та серійних наукових виданнях товариства кінця XIX – першої половини XX ст.

Ключові слова: НТШ, історично-філософська секція, періодичні наукові видання, серійні наукові видання, Східна Галичина.

Видавнича діяльність вважається одним із ключових напрямків діяльності НТШ. Упродовж 1873–1939 рр. було здійснено низку масштабних проєктів, з-поміж яких вирізняється започаткування і публікація цілої низки власних періодичних та серійних наукових видань.

Об'єктом дослідження є науково-видавнича діяльність НТШ.

Предмет – дослідницька діяльність товариства з актуальних проблем українознавства та її висвітлення на сторінках власних періодичних та серійних наукових видань.

Метою дослідження є аналіз особливостей наукової роботи членів НТШ з українознавства, публікація їх у власних періодичних та серійних наукових виданнях кінця XIX – першої половини XX ст.

Завдання статті ґрунтуються на аналізі механізму дослідницької діяльності НТШ з проблем українознавства, вплив на формування національної свідомості українців.

Аналіз історіографії свідчить про те, що досліджувана нами проблема недостатньо висвітлена в сучасній українській історіографії. Серед праць на цю тему слід відзначити дослідження В. Кубійовича "Нарис історії Наукового товариства ім. Шевченка (1873–1944)" [1], Р. Кучера